STICUSA
KNIPSELKRANT 102

BEURS- EN NIEUWSBERICHTEN

Maandag 4 november 1985

NADER BEKEKEN.... door Marjo Nederlof

JOSE MARIA CAPRICORNE:

Daar waar negativisme heerst .... daar ben ik niet!

DE AANLEIDING: De Colá Debrotprijs 1985 is uitgereikt aan kunstschilder en directeur van de Akademia di Arte: José Maria Capricorne, geboren 25-12-1932 te Curaçao. De prijs leidde tot een overzichtsexpositie van het werk van Capricorne in het Curacaos Museum.

DE KUNSTENAAR: een grote, rustige man met langzame gebaren, Hij praat zacht, gebruikt veel stopwoorden ("laten we zeggen", "nou, kijk") en herhalingen, alsof de aarzelende toon waarop hij dingen zegt de inhoud van zijn woorden moet verzachten. Hij verheft zijn stem niet; het is geen man van de bulderende lach, meer van kleine ironische glimlachjes. Grote ogen, met zware oogleden — maar slaperig is hij allerminst.

ZIJN VROUW: een bewegelijke, hollandse vrouw met kort haar en een open blik. Aardig. Ze heeft een vriendelijke stem. Ze moet even weg en zegt zorgzaam: "José, je weet waar alles staat, hè? Alles staat klaar. Schenk jij straks wat in?"

DE KAMER: effen, witte vloertegels; lichtblauwe gordijnen die gesloten zijn, om het felle zonlicht te temperen. Op bescheiden wijze opgehangen schilderijen van Capricorne. Rotanstoelen en een zelfgemaakte tafel; de t.v. in een hoekje. Twee overvolle lundiastellingkasten, met daarin niet alleen boeken, maar ook allerlei frutsels, doosjes sigaren, dingetjes die je nog wil bewaren en een roodaarden kop van zijn zoontje. Het is ooit gevallen, er zitten barsten in. Ernaast, heel onopvallend een kleine foto: in de armen van een jonge vrouw (zijn moeder?) hangt een manneke, de mond wijdlachend open, in de ogen de breekbare uitdrukking van een gehandicapt kind.

HET GESPREK

- Wat betekent de Colá Debrotprijs voor U?

Voor mij betekent het één van de belangrijkste gebeurtenissen in mijn leven. De erkenning als kunstenaar en zeker in eigen land, in Curaçao... want dan zie je dat er inderdaad vanaf '69 tot nu heel wat veranderd is ten aanzien van het hele kunstgebeuren. In 1969 is de Akademie opgericht en in die 15, 16 jaar is er toch heel wat gebeurd, men is zich bewuster geworden van het belang van kunst als één van de cultuuruitingen. Beeldende kunst is nu aanvaard, wat voor die tijd niet zo was.

- Mag ik het speldje zien?

Ja, *(glimlacht)* je mag het zien hoor. Eén momentje...

Staat op en haalt het bij de prijs behorende speldje. Het ligt onder handbereik. Ik zie een klein, donkergroen strikje, waarop een gouden bloempje. Het stelt de bloem van de oranjeappel voor.

- Gaat U het dragen?

Bij gelegenheden, als het zo uitkomt zal ik het dragen, want ik vind dat een onderscheiding die je in eigen land gegeven wordt, die moet je in ere houden.

- Heeft U het al gedragen bij iets? Bij de opening, had U het toen op?

(kucht verlegen). Nee.. eh, *(glimlacht)*, maar ik zal het, als het zo uitkomt, wel gaan dragen hoor.

- Stel, U krijgt een uitnodiging om volgend jaar op de Biennale in Sao Paolo te exposeren, of in Kassel (Dtsl.), maar: U mag maar één schilderij meenemen. Welke wordt dat?

(beslist) Dat kan ik niet zomaar even zeggen, ik schilder meer dan vijfentwintig jaar en daar zit een hele geschiedenis aan vast. Als ik zo'n uitnodiging zou krijgen zou ik spéciaal daarvoor een schilderij maken, waarin ik de verschillende ontwikkelingen die ik heb doorgemaakt, zou trachten onder te brengen. Zo werk ik altijd als ik een uitnodiging voor een expositie krijg, dan maak ik een hele serie nieuwe schilderijen. Ik zou dus mijn laatste werk tonen.

Overigens is dat wel een interessant punt, niet voor de Biennale of Kassel, maar we zijn nog steeds een deel van het Koninkrijk en ik vind het onbegrijpelijk dat, alhoewel er hier weinig schilders zijn, er nog nooit een grote tentoonstelling van Antilliaanse schilders in het Stedelijk Museum is geweest. Ze hebben ooit een kleine Ocalia tentoonstelling gehad en ook wel een paar Ocalia's gekocht, maar de doorsnee kunstliefhebber in Nederland heeft nog nooit een grote expositie van Antillianen kunnen zien. Ik ken het Stedelijk heel goed en als ik werk zie dat daar hangt, dan doe ik, 't klinkt een beetje arrogant, maar dan doe ik daar heus niet voor onder. Je ziet wel veel Amerikanen in het Stedelijk, maar, behalve Brown uit Suriname, zie je ook weinig Zuid Amerikanen. Hier in Zuid-Amerika heb je goeie schilders, hoor, en in het Caraibisch gebied ook. Ze denken, vermoed ik, "Och, wat er in de Antillen gedaan wordt zal toch wel niets zijn".

lees verder p. 2

Vervolg

JOSE MARIA CAPRICORNE

Maar als ik vergelijk wat ik aan werk in Nederland zie hangen, met wat ik maak, vind ik echt dat ik niet onderdoe. In het Henriëtte Polak Museum in Zutphen heb ik een overzichtsexpositie gehad, verschillende in het museum vn Rijswijk, in De Beiaard, in verschillende steden, maar ehm....

- U wilt in het Stedelijk hangen.

Nou... Het Stedelijk wil werk laten zien van schilders van deze tijd en ik vind da Antillianen daar ook een plaatsje in moeten krijgen.

Ocalia vind ik erg goed. Zonder enige opleiding heeft hij zich ontwikkeld en een eigen visie op de schilderkunst laten zien. Olario wil ik ook noemen; het zijn zogenaamde Primitieve Schilders. Persoonlijk hou ik niet van traditioneel schilderen. Ik heb in mijn jeugd, als werk, aardewerk beschilderd, kunukuhuizen, landhuizen, noem maar op, van alles en nog wat, maar ik heb langzamerhand een eigen stijl ontwikkeld en ik vind traditioneel schilderen, van landhuizen en Westpunt en die dingen, het is allemaal... eh, prachtig, maar het is meer om te verkopen, hè.

- Als U ik-weet-niet-hoeveel geld zou krijgen, wat gaat U dan van internationaal bekende kunstenaars kopen?

Ik zou werk van Constant kopen. Dat is één. Ik zou zéker werk van Picasso kopen en ik zal ook uitleggen waarom. Kijk, Picasso heeft niet-europese en europese kunst aan elkaar weten te koppelen en daarmee als het ware een nieuwe vormgeving geschapen. Ik vind dat heel belangrijk, want je moet niet nationalistisch bezig zijn in de kunst, je moet universeel werk laten zien. Voor mij moet een schilderij het menselijk gevel tot uitdrukking laten komen, een universele taal spreken. Nou, verder zou ik echt werk van de 14-de eeuwse schilders willen hebben en ik vind een man als Rembrandt fantastisch en ik zou zeker Chinese.kunst kopen en *(haalt adem)*.

- Het geld is op! Het geld is op!

Jaja" *(glimlacht)*. Ik zou dus niet direct zeggen dié schilders, er zijn meerdere. Er zijn ook genoeg schilders die geen "naam" hebben, maar die toch prachtig werk maken.

- Chagall?

Chagall onder andere... dat is een verwijzing naar een kritiek die in de krant stond... veel mensen vergelijken een bepaald tijdperk uit mijn schilderijen mt Chagall. Maar ik moet zeggen, ik vind het een fantastische schilder en ik zou ook een Chagall in huis willen hebben. Er is ook werk dat me absoluut niet aanspreekt, in die zin dat er geen plaats voor is in mijn gedachtenwereld. Ik hou niet van schilderijen die een beetje navrant zijn. De schildereijen die Picasso ten tijde van de revolutie heeft gemaakt noem ik niet navrant, want dat is de werkelijkheid die hij heeft weergegeven. Navrant vind ik schilderijen die een donkeren, nare sfeer geven. Een man als Willink, ik geef hem als kunstenaar uiteraard alle waardering maar zo'n sféér, bijvoorbeeld die grijze schilderijen, dat is... *(zoekt naar woorden)* dat is niet voor mij!

- Ik heb het idee dat U de laatste jaren anders bent gaan schilderen; groter formaat doeken, andere figuren erop en ook de schildertrant is anders, meer vegen en strepen. Meer naar buiten tredend, emotioneler.

Het grootste schilderij dat ik gemaakt heb is ongeveer twee meter, maar de meeste grote schilderijen zijn in Nederland, dus dat heeft men hier niet kunnen zien. En verder, in Nederland leef je in een heel andere situatie dan hier, dus je beeld op je omgeving is óók heel anders. Dat is één. Ten tweede heb ik in de jaren ervoor, nadat onze zoon geboren was die hersenletsel had, getracht alle gebeurtenissen rond zijn ziek zijn op schilderijen vast te leggen. De dingen die hij doormaakte heb ik willen weergeven. Als alles om je heen anders is, krijg je heel andere impulsen en emotionele ervaringen, die je ook anders wilt vastleggen. De tijd verandert continu en ik probeer telkens de tijd vast te leggen. Je tracht je gevoelens dus weer te geven op het doek. Daarnaast probeer je, en dat zijn niet mijn eigen woorden, maar die van een chinese filosoof, **"de zoom van de werkelijkheid aan te raken"**; de werkelijkheid die je voelt, die je ervaart, probeer je... óóit, een moment, vast te pakken. Dat is een proces, maar ik kan niet zeggen een afgrijselijk proces. Ik heb de talenten meegekregen om dat te doen en ik zie het als een gunst dat ik dat mag vastleggen. Ik ben geen figuur die worstelt. Ik heb een prettige jeugd gehad en met godsdienst heb ik ook geen problemen.

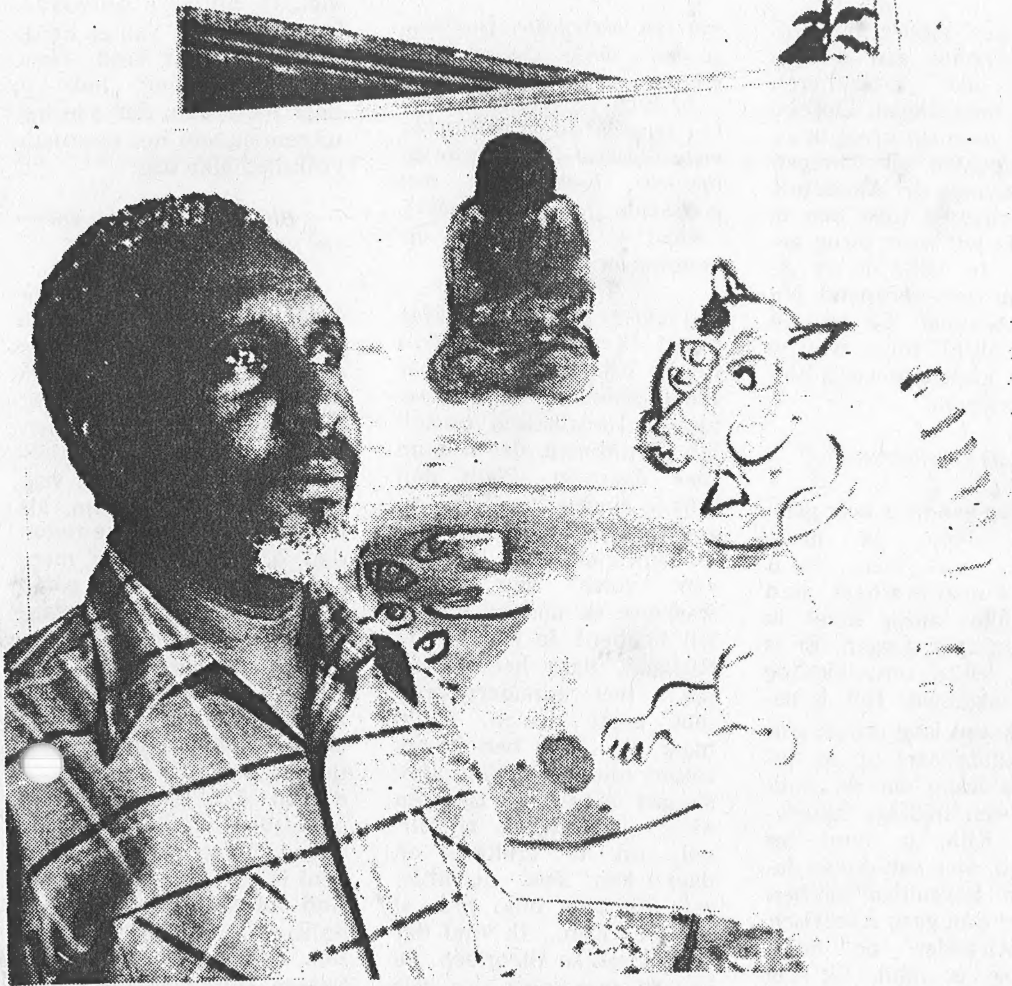
Ik ben nu bezig met een verhaal uit de Bijbel te schilderen. Een heel vreemd verhaal van een koning, wiens dochter gaat trouwen. Hij heeft een heleboel mensen uitgenodigd, maar die komen niet opdagen. Dan vraagt-ie allemaal gasten die hij weet-ik-veel-wáár allemaal vandaan haalt, van de straat enzo en die mensen komen ook op dat feest. Maar op een gegeven moment gooit hij bepaalde mensen het paleis weer uit, omdat zij niet goed gekleed zijn! Ik vind dat een héél vreemd verhaal, dat boeit me en dat ben ik dus nu aan het schilderen, maar niet uit godsdienstig oogpunt. Godsdienst is voor mij, net als politiek, onduidelijk, het is het manipuleren van mensen, vind ik. Dat is mijn persoonlijke mening hoor.

Er zal wel een of andere Kracht zijn, maar men heeft goedsdienst verpolitiseerd. Daarom blijf ik ver van alle goedsdiensten en vooral van mensen die zeggen wat anderen moeten doen. "Dit is zonde" en "dat is zonde" en dergelijke, daar blijf ik bij uit de buurt.

Ik werk als een computer; alles wat ik zie sla ik op. Alles wat ik zie bewaar ik en verwerk ik na een tijdje. Wat ik niet doe is het schilderen in het bijzijn van vreemden om me heen. Ik wil een bepaalde sfeer om me heen hebben, de sfeer is bepalend en ik probeer dan ook alle negatieve invloeden buiten te sluiten. Daar waar negativisme heerst.... daar ben ik niet! Daar heb ik een soort intuitie voor ontwikkelt. Negativisme ontloop ik, want mensen dragen dat op je over en dat is niet goed, daar heb je niets aan. Negativisme vind ik vooral onverdraagzaamheid. Overal heb je problemen, maar als mensen constant aan het kankeren zijn, niks is goed en alleen zij hebben gelijk.. Ik heb altijd geleerd dat, hoe beroerd het ook is, je de lichtpunten moet blijven zien. Als je alleen al de geschiedenis van de Akademie ziet, we hebben moeten vechten om he op te richten en in stand te houden. De kracht van positief of negatief denken, daar geloof ik heel erg in.

- Komt U uit een artistiek milieu?

Mijn vader was een goede timmerman, een vakman, en een goede estheticus. Hij heeft meubels en ook snijwerk in meubels gemaakt. Mijn moeder was de dochter van een plantagehouder, plantage Esperansa; op die plantage heb ik ook liefde gekregen voor de dieren op Curaçao. Vanalles zag je daar, vogels en hoe zij hun nesten maken, insect noem maar op. Zowel mijn vader als mijn moeder hebben me altijd gestimuleerd om te tekenen en te schilderen. Dat is van groot belang geweest voor mijn verdere ontwikkeling. Dat je met tekenen en schilderen je brood niet kan verdienen is mij nooit gezegd, nee, ze hebben altijd het belang ingezien van het stimuleren van creativiteit. Op school heb ik gelukkig een tekenleraar gehad die mij ook altijd heeft aangemoedigd, Pandellos, een Griek, was dat. Ik heb ook schilderles van hem gehad, een hartstikke goeie man. Dus ik heb nooit in mijn leven tegen de verdrukking in geleefd en áls er eventueel een onderdrukking op komst was had ik de intuitie om het te ontlopen.



JOSE M. CAPRICORNE
...trachten de zoom van de werkelijkheid aan te raken...

In mijn jeugd woonde ik eerst op Otrabanda en er heerste daar toch een culturele sfeer. Onze bekende, grote compomist en pianist de Palm woonde daar, de schrijver Kroon is ook van Otrabanda en er waren nog meer mensen; de sfeer die daar heerste heeft me in g[illegible]ige zin beïnvloed. Mijn eerste anatomische les heb ik daar gekregen op de muur van het kerkhof. Vroeger was het zo dat de doodgraver na een aantal jaren de graven moest opruimen en dan werden de resten, de skeletten, verzameld. Sommigen vinden dat misschien iets heel engs, maar als kind zaten we daar dan op die muur naar te kijken en daar heb ik veel van geleerd. Ook doordat die confrontatie je van jongsafaan leert dat het leven eindig is. Mijn grote produktie heeft overigens niets te maken met het idee dat ik veel moet schilderen "zolang het nog kan", dat is een innerlijke drang om alsmaar dingen vast te willen leggen...

De oorlog heb ik hier op Curaçao doorgebracht. De oorlogssfeer was er wel, met verduistering en de radioberichten en het torpederen van schepen in het Caraïbische gebied, maar voordat ik naar Nederland ging was ik mij niet bewust van bijvoorbeeld de vernietiging van de joden; daar wisten wij hier niets van. In '53, '54 ben ik naar Brazilië gegaan en er ongeveer twee jaar gebleven. Ik had ooit Rio de Janeiro op een film gezien en dat boeide me, dat was voor mij "het" land, Zuid Amerika interesseerde me. Bij mijn komst in Brazilië werd ik voor het eerst echt geconfronteerd met een oorlogstoestand: de president had net zelfmoord gepleegd en er was een staatsgreep aan de gang. Ik had het geluk *(glimlacht)* om dicht bij het presidentele paleis in een pension te komen. In dat pension zaten ook gevluchte duitse joden en zij vertelden mij wat er in Duitsland gebeurd was. Dat is voor mij van belang geweest, omdat je dan het gevaar in het menselijk denken gaat ontdekken. Ook in Brazilië zelf, de sociale toestanden, het geweld dat ik daar gezien heb.

Na twee jaar ben ik naar Nederland gegaan. Dat was eigenlijk toeval, want Nederland speelde hier vroeger niet zo'n belangrijke rol, Nederland zat nooit in mijn achterhoofd. Mijn ouders spraken ook geen Nederlands, alleen mijn vader een beetje. Wat je nu veel hoort, wat jongelui bezig houdt, het zoeken naar de eigen identiteit, speelde geen enkele rol. Ik ben hiér geboren, ik ben mezelf, ik ken de cultuur van dit eiland, dus ik hoef geen identiteit te zoeken in Afrika, noch in Nederland, noch in Azië!

In Brazilië had ik een Nederlandse pensiongenoot, die tegen me zei, het was een Amsterdammer, waarom ga je niet in Amsterdam verder studeren? Ik geloof eigenlijk niet in toeval, meer in dingen die op je weg komen en die je een richting wijzen. We hebben toen over de mogelijkheden gepraat en ook mijn ouders, die ik geschreven had, vonden het een goed idee, dus toen ben ik op de boot gestapt en naar Amsterdam gegaan.

Ik ben naar de Tekenschool gegaan en die heb ik heel snel afgemaakt. Ik leefde toen van het geld dat ik in Brazilië gespaard had en mijn ouders hebben mij ook financieel geholpen. Ik heb geen beurs gehad, ik had weinig contacten met mensen die beurzen gaven, dus... Nou, na mijn opleiding heb ik op Curaçao gesolliciteerd, maar in die tijd was er geen werk, of men wist hier nog niet goed wat mijn vak nu eigenlijk inhield, dus, ja, ik kreeg óf helemaal geen bericht, óf dat er geen werk was. Toen ben ik in Nederland gaan werken; eerst op een drukkerij als tekenaar, toen in dienst en na mijn diensttijd ben ik ontwerper op een reclamebureau geworden. Bij Augustien en Schoman was dat. Dat waren politiekbewuste figuren, van de PvdA, en van hen heb ik geleerd dat de arbeider meer rechten moet krijgen; dat je voor je rechten moet opkomen. Dat was een heel bewustwordingsproces, die hele politieke en sociale ontwikkeling in Nederland heb ik van dichtbij meegemaakt.

Je kreeg ook heel veel informatie over de derde wereldlanden in Nederland. Toen ik terugkwam op Curaçao wist ik daar veel meer van dan de mensen hier. Het socialisatieproces heeft bijgedragen tot een andere beeldvorming bij mij wat de derde wereldlanden betreft. We hebben ook, mijn vrouw en ik, in allerlei protestmarsen meegelopen; tegen Vietnam, Ban De Bom, noem maar op. We zaten ook in allerlei comité's, Zuid-Afrika-comité, Algerije-comité. Ook de opkomst van de provo's hebben we meegemaakt; de Zero-ontwikkeling; Karel Appel.

In 1968 zijn we eerst kort op Curaçao geweest, zodat mijn vrouw met het leven op het eiland kon kennismaken. Eind '68 zijn we echt hier gaan wonen. Toen hadden we al het gevoel: er komt hier een op-

Vervolg z.o.z.

stand, er komen onherroepelijk problemen — wat ook uitgekomen is. Als je hier pas komt, voel je de sfeer heel duidelijk.

Als je hier langer bent merk je het niet meer?

Nee! Hoewel.... ik moet zeggen dat wij persoonlijk de maatschappelijke ontwikkelingen héél nauwlettend volgen. Al zijn we dus niet politiek gericht. Maar aan de hand van historische gebeurtenissen kun je bepaalde zaken wel ongeveer aftasten. De huidige toestand... het is balanceren op het koord... Als de raffinaderij definitief gesloten was, had ik hier zeker een opstand verwacht die erger geweest zou zijn dan die in 1969. Zeker. Dat had ik zeker verwacht. Ik hoop *(nadrukkelijk)* dat degenen die in de politiek zitten héél verstandig gaan doen en een echt goed beleid gaan voeren voor dit eiland, anders krijg je zeker groten problemen.

- Nu is het niet de bedoeling dat we een politiek gesprek gaan voeren.

Nee, maar politiek en kunst kun je niet helemaal los zien van elkaar. Ik herhaal: ik ben politiek níét geïnteresseerd, maar ik heb er hoe dan ook mee te maken. De sfeer, de situatie... als kunstenaar tast je de dingen toch af hè? En ik ben directeur van die Akademie en dan heb je natuurlijk ook met het politieke beleid ten aanzien van de kunst te maken.

- Toch in 1974 weer teruggegaan naar Nederland...

Ja, dat had niets te maken met de situatie hier, maar met mijn zoon. Hij is ook in Nederland overleden en begraven, dus we zijn een aantal jaren gebleven om dat hele rouwproces... nou, je zóón ligt daar bedraven, dus je hebt toch bindingen daar. Ik ben in die tijd een heleboel dingen gedaan, onder andere bij de Beiaard een opleiding doorlopen hoe je een cultureel centrum moet leiden en ik heb een studie gemaakt van de verschillende leerplannen en systemen van het kúnstonderwijs. Daarna zat ik in de Beeldende Kunstenaars Regeling en had ik mijn eigen atelier. Ik heb veel verkocht aan de gemeente, aan particulieren en aan instellingen. Op een gegeven moment kreeg ik allerlei signalen uit Curaçao dat het met de Akademie slecht ging en toen ben ik uit vrije wil weer terug gekomen. In 1983 is de Akademie weer heropend. Nu was het vanaf '69 tot op heden altijd mijn streven om het kunstonderwijs hier vorm te geven.

- Lokale kunstmarkten?

Ik ben een paar keer gaan kijken. Nou, ik moet zeggen... wat hier... 't is meer kunstnijverheid dan werkelijke kunst, moet ik tot mijn spijt zeggen. Er is weinig echte ontwikkeling op kunstgebied. Het is natuurlijk een lang proces om hier kunstenaars op te leiden, ik hoop dat de Akademie een bijdrage kan leveren. Kijk, je kunt op Curaçao niet van kunst leven en bovendien hebben we hier ook geen historisch referentiekader, de beïnvloeding is nihil. Ik zie kunst allereerst als een vak, maar daarnaast ook als een levenshouding, een levensfilosofie. Onze samenleving is meer een consumptiemaatschappij hè. En kunst ontstaat niet zomaar! Je hebt er natuurlijk talent voor nodig, maar moet ook gevoed worden door kunstonderwijs; helaas wordt in het basisonderwijs de interesse voor kunst niet erg aangekweekt. Er zijn wel programma's op televisie, maar dat is meer gericht op folklore dan op beeldende kunst. Ik vind ook dat de overheid hier kunstenaars meer zou kunnen inschakelen in het onderwijs en bij het bouwen van nieuwe wijken, dat zou zo'n wijk veel aantrekkelijker maken. Omgevingskunst, daar kan echt wel wat aan worden gedaan. Het is een kwestie van beleid en van werkelijk een visie op kunst en cultuur hebben.

- In de encyclopedie van de Nederlandse Antillen staat het volgende: "Om in het kort een dwarsdoorsnede te geven van de staat en de plaats van de ontwikkeling van de beeldende kunsten in de Nederlandse Antillen is uitgegaan van de volgende criteria:

a) spreken de betreffende werken van een kunstenaar van een herkenbare Antilliaanse leef-, denk- en gevoelswereld.

b) heeft de kunstenaar werken gemaakt die in belangrijke mate bepalend zijn voor de esthetische beeldvorming met betrekking tot de eilanden".

- Bent U het eens met die omschrijving?

(schiet rechtop) Néé hoor! Ik vind dat gewoon onzin. Kijk, een kunstenaar moet nóóit of te nimmer zich nationalistisch opstellen. Tenminste, dat is mijn idee daarover. Want dan krijg je dingen die alléén vanwege politieke of nationale sentimenten... krijg je een vorm van kunst waarmee ik níet te maken wil hebben! Je ziet het in Rusland, daar heb je van die... met arbeiders erop met grote armen, noem maar op. Daar ben ik absoluut niet voor! Elke kunstenaar moet vrij zijn om zich, zoals hij of zij zèlf wil, uit te drukken en daar kan een definitie, van wie dan ook, met al die theorieën... Ik vind dat echt kwalijke theorieën. Je kweekt een soort van vals nationalisme, iets waar ik tegen ben. Daar hou ik niet van hè.

- De dienst Culturele zaken organiseert in samenwerking met de Stinapa en Sticusa een tekenwedstrijd.

Ja, de bedoeling is dat men de natuur gaat weergeven. Je ziet hier veel getekende en geschilderde landschappen, maar wat mij nou opvalt is dat je weinig détails van zo'n landschap ziet. Een moffi, een barika hel of vissen, die zie je bijna niet, die worden niet getekend. *(begint omstandig uit te leggen wat er getekend zou kunnen worden, gevolgd door een beschouwing op de huidige opleiding van onderwijzend personeel op de basisschool, wat betreft hun creativiteit en de kennis van de Curacaose natuur).* Je hebt hier wel een streven naar het ontwikkelen van de kunstnijverheid, spéciaal gericht op dingen die je aan een toerist kunt verkopen. Je kunt een toerist een pop aanbieden, maar je kunt hem natuurlijk óók een tekening van een vis of een vogel aanbieden en dan iets anders dan altijd een troepiaal. En dan bijvoorbeeld met een uitleg erbij. Dat is onderwijs dat samengaat met de culturele ontwikkeling en kennis van en liefde vóór je eigen land. Naar mijn mening heb je daar meer aan, dan aan het uitzenden van het nationale volkslied elke dag.

- Blijft U de rest van Uw leven op Curaçao)

Ik vind Curaçao fantastisch, je leeft hier rustig en ik vind het hier heel prettig. De Akademie is natuurlijk ontzettend belangrijk voor mijn aanwezigheid hier, maar ik wil me niet vastleggen. Ik vind dat ik de vrijheid moet hebben om, als ik het hier om welke reden dan ook niet prettig meer vind, weg te kunnen gaan. Ik vind het onzindelijk denken om mensen op te dringen dat ze geen goede yu di Korsow zouden zijn als ze weg willen. De realiteit is, dat er hier niet voor iedereen werk is en niet iedereen kan zich constant ophouden op zo'n klein eiland als Curaçao. Mijn land is de hele wereld hè. Ik vind ook dat wij een open politiek moeten voeren. Een ieder moet vrij zijn te komen, mits hij de gemeenschap en dit land maar respecteert. We hebben uiteraard een wet met betrekking tot het toelatingsbeleid, zuiver om economische redenen, maar ik wil één ding heel duidelijk stellen: in een land moet je een constante stroming van mensen hebben; met alleen de eigen mensen krijg je geen nieuwe impulsen en invloeden. Dat is niet gezond.

Ik ben een figuur die van jongsafaan gewend is om te gaan en te komen wanneer ik wil en niemand, geen politicus of semi-filosoof of wie dan ook, hoeft mij vals nationalisme op te dringen of mij te vertellen wat ik doen en laten moet. Ik vind dat een vorm van fascisme. Ik heb in Nederland gestreden tegen fascisme en racisme en als het hier is, dan bestrijd ik het hier ook.

Het gesprek is afgelopen en ik zoek mijn spullen bij elkaar. Omdat ik lessen volg op de Akademie zeg ik plagend: "Als ik nou géén mooi artikel over U schrijf, wordt ik dan van de Akademie afgetrapt?" Voor het eerst verschijnt er een brede grijns op zijn gezicht. "We zullen zien, we zullen zien", pareert hij, en dan: "We hebben nog steeds persvrijheid hier, dus..."



NOTISIERO BIBLIKO

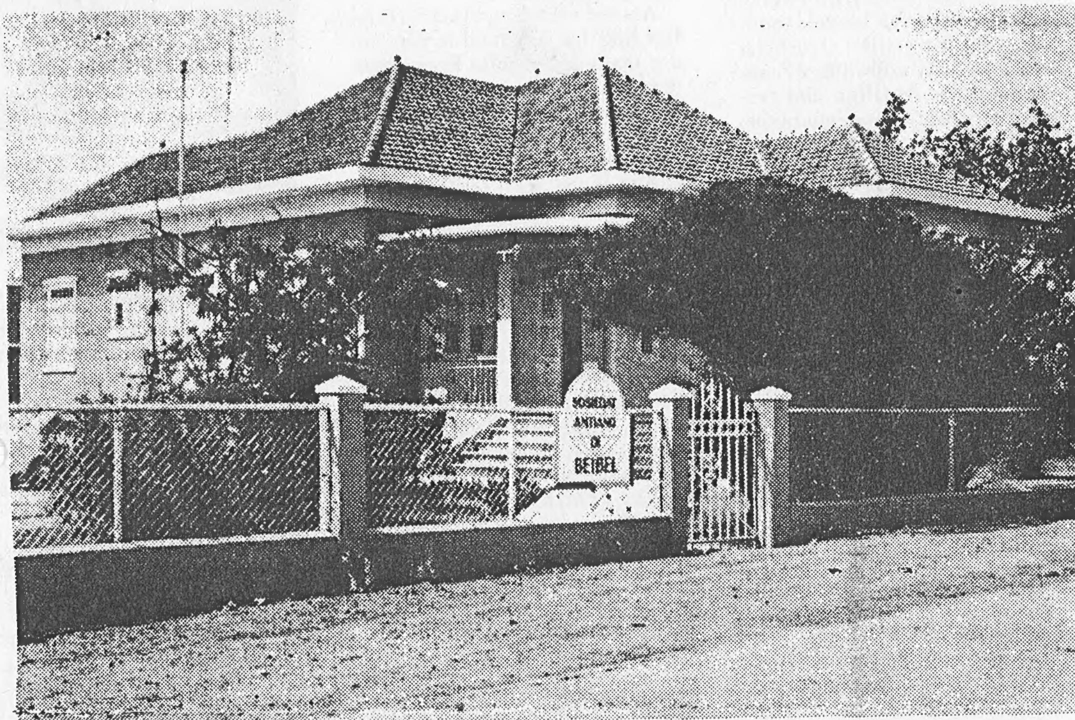


Informashon for di Kas di Beibel
Información desde la Casa de la Biblia

Informatie vanuit het Bijbelhuis
Information from the Bible House

Publikashon di Sosiedat Antiano di Beibel
Publicación de la Sociedad Bíblica de las Antillas Neerlan

Publikatie van het Antilliaans Bijbelgenootschap
Publication of the Bible Society in the Netherlands Antilles



Ons Bijbelhuis aan de Gaitoweg 3

OPEN HOUSE

Zaterdag 2 november, 10.00 -13.00 uur, Gaitoweg 3

We willen graag dat u ons beter leert kennen. En we willen graag met u kennis maken. Daarom nodigen we u uit eens langs te komen. En nodigen we u in het bizonder uit voor ons OPEN HUIS op zaterdag 2 november a.s. van 10 tot 1. U kunt dan eens rustig rondkijken in onze winkel en in ons vertaalcentrum. Met ons kennis maken.

Profiteren van onze speciale aanbiedingen. De beste tekeningen uit de tekenwedstrijd "Ruth" bewonderen. Vrienden ontmoeten. En ga zo maar door.

Voor de kinderen is er een tekentafel. En ruimte genoeg om in de tuin te spelen. Voor iedereen is er een kleine verrassing.

En ter nadere kennismaking, speciale aanbiedingen.

U komt toch ook?... Tot ziens!

Wat is het Antilliaans Bijbelgenootschap?

U hebt ons eerste Notisiero Bíbliko in handen. Ons eerste nieuwe informatiebulletin, uitgegeven vanuit ons nieuwe vertaalcentrum annex Bijbelwinkel aan de Gaitoweg. Mischien is het uw eerste kennismaking met het Bijbelgenootschap, misschien hebt u vaker van ons gehoord. Of kent u ons van onze uitgaven zoals 'E Testament Nobo', 'Salmonan pa hende di awor', 'Predikashi riba seru' of 'Nasementu di Hesus'.

Het Antilliaans Bijbelgenootschap is een Stichting, opgericht in 1966, bestaande uit mensen uit verschillende kerken die samen willen werken op twee terreinen:

1. — verspreiding van de Bijbel, en
2. — vertaling van de Bijbel.

Dat wordt, heel in het kort, al aangegeven in onze leus 'Palabra di Dios - habrí pa tur hende', d.w.z. 'Gods Woord - open voor iedereen') en in ons embleem (de wereldbol boven een opengeslagen Bijbel). Dat betekent in de praktijk dat u bij ons terecht kunt voor Bijbels, Nieuwe Testamenten, Bijbeluitgaven voor kinderen, hulpmiddelen bij het lezen van de Bijbel enz., in verschillende talen en tegen redelijke prijzen. In onze winkel vindt u daarvan een grote sortering, en wij leveren rechtstreeks veel Bijbels e.d. aan kerken, scholen en boekhandels. Dat betekent ook dat iedereen in staat moet zijn om de Bijbel in zijn eigen taal te lezen. En om die reden zijn wij een paar jaar geleden gestart met een projekt om de hele Bijbel in hedendaags papiamentu te vertalen. Pas als dat gerealiseerd is zijn we een flinke stap verder in de richting van ons doel: de Bijbel - open voor iedereen.

Wie zijn het Antilliaans Bijbelgenootschap?

In de eerste plaats is het ABG een stichting met een bestuur. Dat bestuur bestaat momenteel uit de volgende personen: Mr. G. Vrieze (voorzitter), Ds. J.C.Schaap (sekretaris), dhr. A. Goedbloed (penningmeester) en de leden Mr. Koeyers, mevr. P. Wawoe en pater B.G. Anink. Hoewel dat nog steeds niet gelukt is, is het de bedoeling dat het bestuur een zo breed mogelijke kerkelijke samenstelling heeft. Daarnaast heeft het ABG een aantal mensen in dienst. In de eerste plaats is dat Robert Scholma, vertaalkoördinator/direkteur.

Zijn taak is het ervoor te zorgen dat de zaak goed draait. Hij wordt hierbij geassisteerd door zijn sekretaris. Koon Wong, terwijl Henry Ray in de morgenuren belast is met de zorg voor de winkel en het magazijn. Dan zijn er nog de vertalers en theologen. Momenteel werken Mena Henriquez, Shirley Henriquez, Magdala Margarita en Fluvia Wagner een aantal middagen per week in het vertaalcentrum als part-time vertaler. Per 1 januari a.s. zal Poppy Bogaard-Muzo onze eerste full-time vertaler zijn. Als vaste theologen werken mee pater B. van Baars en ds. J.J. Schreuder, terwijl de paters Braham en Oeverhaus bezig zijn op dit terrein kennis te maken en zich in te werken. Al deze mensen kunt u regelmatig aan de Gaitoweg 3 aantreffen.

En verder?

Er zijn nog meer vaste medewerkers. Dat zijn de vertalers van de Kinderbijbel (Nydia Ecury, Jenny Fraai, Laurina Leshommes en Ruth Zefrin) en de reviewers. Dit zijn mensen die ons vertaalwerk uit eigen ervaring kennen (vaak hebben ze er zelf aan deelgenomen) en die de gemaakte vertalingen kritisch en grondig bekijken: zr. Otilia de Castro, Glany Goff, Chon Hollander, W.H. Hoogenbergen, Mavis de Lannoy, Laurina Leshommes, zr. Pulcheria Mambi, Rina Penso, zr. Sylvia Sambo. Ook werkt rabbi A. Peller mee aan het revisiewerk en is ds. J.Glas nog betrokken bij het vertaalwerk van Jozua. Tenslotte hebben we een aantal lezers die vertalingen lezen en van kommentaar voorzien.

Vervolg 2.0.2.

Wie betaalt dat allemaal?

Tot voor kort werd bijna al het werk door bestuurleden en vrijwilligers gedaan. Bestuursleden kregen en krijgen geen vergoeding terwijl vertalers en reviewers voor hun werk wel recht hadden op een, vaak kleine, vergoeding. Maar dat was nooit erg veel en het was ook nooit erg belangrijk. In de loop van de jaren, en met name het afgelopen jaar, leerden we echter dat we nooit erg ver zouden komen op de manier waarop we werkten. Dat gold met name voor het Bijbelvertaalwerk. Het zou een eeuw duren voordat dat klaar zou komen. Dus moesten we, veel meer dan in het verleden het geval was, fondsen werven om het werk professioneel aan te pakken. Dank zij de steun van kerken, partikulieren en veel instanties is dat gelukt.

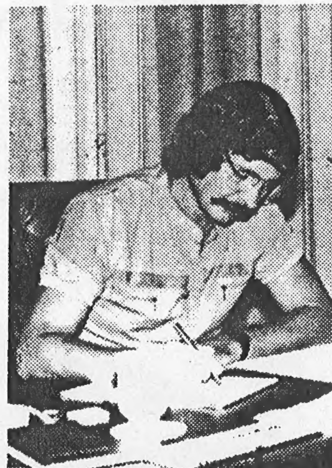
Tot nu toe is het zo dat we full-time of half-time vertalers betalen uit ons eigen vertaalfonds dat we verkregen hebben uit donaties van partikulieren en kollektes in kerken en uit eigen verkopen, aangevuld met schenkingen van de Sticusa, de Wereldbond van Bijbelgenootschappen en de Katholische Jungschar uit Wenen, Oostenrijk. De part-time vertalers en reviewers worden betaald uit een donatie van de OKSNA, terwijl de vertaalkoördinator betaald wordt door de Eilandelijke Overheid. Dankzij het Prins Bernhard Fonds Nederlandse Antillen, dat eveneens een belangrijke donatie toezegde, kunnen we nu overgaan tot de aanschaf van een computer, die absoluut onmisbaar is voor het vertaalwerk. Dankzij de vele en brede steun uit eigen land en uit het buitenland hopen wij met Gods zegen door te werken aan de vertaling van de hele Bijbel in hedendaags papiamentu.

RUTH

In de loop van deze Bijbelweek die loopt van 27 oktober t/m 3 november hopen wij de eerste exemplaren van onze vertaling van Ruth in hedendaags papiamentu binnen te krijgen van de drukker. Aan de vertaling daarvan is lang en hard gewerkt - en wij hebben er veel van geleerd.

Als een vertaling klaar op tafel ligt lijkt het allemaal zo eenvoudig, maar dat is schijn. Er zijn honderden uren van tientallen mensen in gestopt om deze vertaling te krijgen. Wij menen dat het een goede vertaling is. Maar een vertaling is nooit af; telkens als je hem leest denk je: ik zou het ook zó kunnen zeggen. Of: is het wel duidelijk genoeg wat er staat?

In de loop van de komende maanden zullen we 20.000 folders Ruth verspreiden. We hopen dat u de vertaling met plezier zult lezen. En ook dat u ons eens laat weten of we in ons doel geslaagd zijn: een goede, begrijpelijke vertaling te maken in hedendaags papiamentu! U kunt vanaf november deze folder gratis krijgen in onze winkel.



ROBERT SCHOLMA
... vertaalkoördinator ...

Meer informatie over ons werk:

Mas informashon riba nos trabou:

30/10 9.15 — 10.00 uur/ 'or Hoyer II

10.00 — 11.00 uur/ 'or Hoyer I

Ñapa: 1/11.

Bijbel Vertalen

Toen ik mijn vroegere bijbelprofessor, J. Cools o.p., eens vertelde dat we zouden beginnen met de hele bijbel in het papiamentu te vertalen, zei hij om het belang van dat project duidelijk te onderstrepen:"Geweldig! Een onderneming die niet alleen van godsdienstig-theologisch maar ook van cultureel belang zal blijken. Zo'n vertaling van de hele bijbel, als die nog niet bestaat, kan voor tientallen jaren het taalgebruik op de Antillen gaan beïnvloeden. Dat heeft de Statenvertaling van 1637 ook met het nederlands gedaan. Talloze nederlandse uitdrukkingen komen regelrecht uit de bijbel."

Dat een papiamentse vertaling dat ook zou kunnen gaan doen hangt natuurlijk wel af van het aantal mensen dat de bijbel leest, en niet alleen leest, maar als dagelijks voedsel geniet. Dan kan zo'n vertaling in de aderen van het volk binnentreden. Welnu, naast de protestantse groeperingen, die al vanouds van de bijbel leven, zijn ook de rooms-katholieken (meerderheid van de bevolking) een toenemende honger gaan voelen voor het Woord Gods, hetzij door de vernieuwde lezingen-cyclus tijdens de zondagsliturgie, hetzij door de charismatische vernieuwing, door bijbelgroepen enz. En dit zal de eigen taal van de nieuwe komplete bijbel in het papiaments zeker binnen de papiamentse taalschat brengen.

Bovendien verkeren de vertalers, nu in deze tijd het papiamentu en de eigen geschiedenis sterk onder de aandacht worden gebracht, nog om andere redenen in een bijzondere omstandigheid. De bijbel is ontstaan in een oude, vaak agrarische cultuur. Het papiamentu is ook zeer rijk aan woorden en uitdrukkingen die stammen uit een tijd dat de Antillen nog geen modern geïndustrialiseerd land waren met een sterke stadscultuur. Thans kunnen de vertalers van de bijbel zeer veel authentieke papiamentse woorden en zegswijzen voor de toekomst bewaren en opnieuw in het taalcircuit brengen. Hierbij zal natuurlijk moeten worden voorkomen, dat men een archaïserende taal gaat krijgen die geen moderne lezer meer verstaat.

Vertalen in de taal van nu.

Dit is dan ook de opzet van deze nieuwe vertaling: een tekst te produceren die goed leest, echt papiaments is en klinkt, en die geen woorden of zinnen gebruikt, die in de oorspronkelijke taal (hebreeuws, aramees of grieks) wel begrijpelijk waren doch in het papiamentu niet. In Lucas1: 78 spreekt Zacharias bijvoorbeeld over de "ingewanden van barmhartigheid"; Petrus schrijft: "Omgord de lendenen van uw verstand" (1 Petr. 1:13) en het Oude testament heeft het ergens over een "zoutverbond" (2 Kronieken 13:5). Ofschoon sommige oudere vertalingen dit letterlijk zo overnemen, weet de moderne lezer daar geen raad mee. Het moet de bedoeling van iedere moderne vertaling zijn om de betekenis en de inhoud van de originele tekst in begrijpelijk papiamentu te zeggen. De inhoud moet in deze tijd verstaan worden precies zoals die verstaan werd door de lezers en toehoorders van toen. Respekt voor de originele taal betekent niet dat je je eigen moderne taal geweld mag aandoen. De zeer beroemde bijbelvertaler en kerkleraar Hiëronimus uit de 5e eeuw, die de hele bijbel vanuit de grondtekst in het Latijn vertaalde (de z.g. Vulgaat), heeft toen al gezegd: "Niet woord voor woord, maar gedachte voor gedachte vertalen, niet de vorm, maar de betekenis in de vertaling weergeven." En de grote hervormer Luther die zelf de hele bijbel in de volkstaal (duits) vertaalde, zei in 1530: "Wie letterlijk wil vertalen is een ezel". Hij zegt dat een ezel je alleen de letters voorlegt, maar je moet naar moeder thuis, naar de kinderen op straat, de gewone man op de markt, en naar hun taal luisteren, naar hun mond kijken en erop letten hoe zij spreken, en daarnaar vertalen. Geen gemakkelijke opgave.

Wat wordt er van een bijbelvertaler verwacht?

Van een vertaler wordt dan ook veel gevraagd. Hij/zij moet gevoel voor taal hebben, proberen zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke tekst te komen en die analiseren alvorens te vertalen, hij moet leren gebruik maken van de resultaten van de taalwetenschap (linguïstiek), hij moet andere vertalingen, encyclopedieën, bijbelcommentaren, atlassen kunnen raadplegen; hij moet wikken en wegen, andere mensen om raad vragen; hij moet kritiek kunnen verdragen en ... kunnen bidden, want bijbelvertalen is een vorm van verkondiging van het Woord Gods, dat door alle tijden heen in het hart van ieder mens wil [illegible] ken. Het Woord van God is een woord van verlossing, een woord van hoop, een licht op het pad en een lamp voor de voeten. De vertaler bidt dat hij het Woord Gods zo in het papiamentu mag laten klinken, dat het dit alles ook voor de Antilliaanse mens kan doen.

B. van Baars o.p.



... teamwork: traduktor, teólogo, kordinadó

Nieuw voor kinderen

516	Zelf met de Bijbel bezig deel 1	f. 3,50
518	Zelf met de Bijbel bezig deel 2	f. 3,50
517	Zelf met de Bijbel bezig begeleidingsboekje	f. 2,00
343	De ark van Noach (mini)	f. 1,85
344	De werkers in de wijngaard (mini)	f. 1,85
345	De barmhartige samaritaan (mini)	f. 1,85
346	Jezus en zijn leerlingen (mini)	f. 1,85
347	De man die gedoopt werd (mini)	f. 1,85
334	Jezus komt in de wereld	f. 16,50
335	Jezus en Jeruzalem	f. 16,50



HENRY RAY
... bookstore manager ...

Hoewel wij als Bijbelgenootschap veel rechtstreek leveren aan kerken, scholen en boekhandels hebben we ook onze eigen winkel, waar wij ook een redelijk grote sortering Bijbelmateriaal hebben in het Nederlands. Behalve Bijbels in verschillende uitgaven hebben wij ook met name veel materiaal voor kinderen. In principe blijven we hier niet bij bijv. het Nederlandse Bijbelgenootschap achter; heel veel van hun uitgaven hebben we in huis en wat we niet hebben kunnen we gemakkelijk voor u bestellen. Komt u eens rustig kijken; wij zijn u graag van dienst.

Maar ook in andere taken kunnen we u vaak helpen, tot in het I..isch en Chinees toe! Papiamentstalige kinderboekjes en Psalmen (ook geschikt als kadootjes), Spaanse en Engelse Bijbels enz. Er wordt hard gewerkt aan de vertaling van het Oude Testament in het papiamentu; het duurt nog wel even voordat dat klaar is. Maar een Testament Nobo kunt u altijd bij ons krijgen en ook bij de boekhandels.

Komt u eens langs; we zijn op werkdagen open van 9 - 12 en 3 - 5 's zaterdags van 9 - 12.

Vrijwilligers gevraagd

In de nabije toekomst (vanaf 1 januari) willen we onze winkel gedeeltelijk bemannen met vrijwilligers. Wie wil ons helpen? We denken aan 's morgens van 9-12 en s'middags van 3-5. Meer informatie bij dhr. Robert Scholma, tel. 76659.

Tenslotte

Wij hebben uw hulp nodig. Nu en in de toekomst. Uw gebed. En uw gaven. Zondag 3 november is het Bijbelzondag. In veel kerken wordt dan gekollekteerd voor ons werk. Ons verzoek: geef gul, als u dat kunt. Uw geld is goed besteed.

U kunt ook uw gift storten op een van de volgende rekeningen:
Giro 517313
MCB 143880-08
ABN 2612518
Wij zijn u zeer dankbaar!

OFERTANAN SPESIAL
SPECIALE AANBIEDINGEN
SPECIAL OFFERS
OFERTAS ESPECIALES

Solamente durante nos OPEN HOUSE
Alleen tijdens ons OPEN HUIS
Only during our OPEN HOUSE
Solamente durante nuestra CASA ABIERTA

DJASABRA 2 DI NOVEMBER — **10.00 - 13.00 or**
ZATERDAG 2 NOVEMBER — **10.00 - 13.00 uur**
SATURDAY, NOVEMBER 2 — **10.00 - 13.00 o'clock**
SABADO 2 DE NOVIEMBRE

Gaitoweg 3

	Papiamentu		
	Nasementu di Hesus	f. 3,00 (normalmente	f. 4,00)
	Na kaminda pa Fiesta di Pasku	f. 3,00 (normalmente	f. 4,00)
	Arka di Noé	f. 3,00 (normalmente	f. 4,00)
	E bon samaritano	f. 3,00 (normalmente	f. 4,00)
	Salmonan pa hende di awor	f. 8,00 (normalmente	f. 10,00)
	Nederlands		
013	Geïllustreerde Gezinsbijbel	f. 32,00 (normaal	f. 49,25)
019	Huis- en studiebijbel (wit)	f. 20,00 (normaal	f. 27,50
035	School- en handbijbel met opzoekflap	f. 12,50 (normaal	f. 17,50)
350	Groot Nieuws Bijbel	f. 17,50 (normaal	f. 22,50)
351	Groot Nieuws Bijbel met DC boeken	f. 18,50 (normaal	f. 24,00)
114	Groot Nieuws mini-pocket	f. 4,00 (normaal	f. 6,50)
	Deeltjes uit de serie:		
	"Wat de Bijbel ons vertelt"	f. 4,00 (normaal	f. 5,00)
	Help ik lees de Bijbel	f. 3,00 (normaal	f. 7,25)
	Hulp voor de Bijbellezer	f. 2,00 (normaal	f. 4,50)
	Poster 'Gebod van de liefde'	f. 1,00 (normaal	f. 1,75)
	Bijbelleesrooster	f. 5,00 (normaal	f. 7,50)
	Liedboek voor de kerken	f. 15,00 (normaal	f. 25,00)
	English		
607	Good News Bible (TEV) soft cover	f. 8,00 (normally	f. 10,00)
608	Good News Bible (TEV) hard cover	f. 12,00 (normally	f. 15,00)
633	Good News Bible with D.C. books (hard cover)	f. 12,50 (normally	f. 17,50)
2820	Good News N.T. with imprimatur	f. 1,50 (normally	f. 4,25)
2836	Good News N.T. with Psalms	f. 2,50 (normally	f. 5,25)
	Español		
	Santa Biblia (RVR) 'soft cover'	f. 7,00 (normalmente	f. 10,00)
	Dios Habla Hoy	f. 8,00 (normalmente	f. 10,00)
	Dios llega al hombre	f. 2,00 (normalmente	f. 5,00)



BEURS- EN NIEUWSBERICHTEN
Vrijdag 8 november 1985

Arubaanse Uitgeverij "Charuba"

ORANJESTAD -- De nieuwe Arubaanse uitgeverij "Charuba" zal vanavond in de openbare bibliotheek een presentatie doen van de werken, die zij dit jaar uitgeeft. De werken zijn "Warwind" van Josette de Cuba-Daal en geillustreerd door Giolina Henriquez, "Boy, een Antilliaanse jongen in het Nederlandse verzet" van Ted Schouten, "Jossy ta bira indjan", een vertaling van het origineel van Miep Diekman door leerlingen van de Arubaanse Pedagogische Academie onder leiding van Joyce Pereira, en tenslotte "De Caraibische jeugdboeken van Miep Diekman" van Wim Rutgers. Alle auteurs zullen van hun werk vertellen.

Toespraken zullen gehouden worden door bibliothecaresse Alice van Romondt en directrice Liesbeth ten Houten van de Nederlandse uitgeverij Leopold. Tevens zal aanwezig zijn Miep Diekman, bekende schrijfster van kinderboeken en één van de grote promotoren achter de uitgeverij "Charuba". Vanaf vandaag zijn de genoemde werken ter plaatse verkrijgbaar en bestaat de mogelijkheid deze te laten autograferen door de auteurs.

Plaza Book Shop op Aruba zal optreden als distributeur voor de Nederlandse Antillen, terwijl morgen, 9 november, de officiele presentatie plaats vindt bij Boekhandel Salas op Curaçao.

BEURS- EN NIEUWSBERICHTEN
Vrijdag 8 november 1985

GROOTSE UITVOERINGEN BIJ 50-JARIG JUBILEUM CURACAOSE KUNSTKRING

WILLEMSTAD - Om het 50-jarig jubileum te vieren, organiseert de Curaçaosche Kunstkring een drietal uitvoeringen, die worden gebracht onder de naam "Jubileum Festival Kunstkring"

Als eerste komt op vrijdag 15 november a.s. het befaamde Ballet van het Teresa Carreño Theater uit Caracas. Dit ballet werd opgericht in 1980 en staat onder leiding van Vicente Nebreda. De "troupe" bestaat uit 56 dansers en danseressen, waarvan wij hier zeven te zien zullen krijgen. Het ballet was enige tijd geleden te zien in het Venezolaanse T.V.-programma "Clásicos Dominicales".

Het Ballet van het Teresa Carreño Theater zal op zaterdag, 16 november op Aruba optreden.

Daarna, op zaterdag de 16e november a.s. volgt het "Orquesta Sinfónica Juvenil Simon Bolivar", ook uit Caracas. Dit orkest is U waarschijnlijk reeds bekend, want het geeft vaak concerten voor de Venezolaanse televisie. De term "jeugdorkest" is misschien wat misleidend; het betekent voornamelijk, dat de musici betrekkelijk jong zijn. Er spelen echter geen kinderen mee. Het orkest, met José Antonio Abreu als dirigent, komt met 127 leden naar Curaçao. Het heeft al verschillende buitenlandse toernée's gemaakt, o.a. naar Aberdeen, waar het de eerste prijs won op het Internationale Festival voor Jeugdorkesten. Verder gaven zij concerten in Madrid, Venetië, Londen en Mexico.

Op zondag, 17 november vindt er een concert plaats dat uitgezonden zal worden door TeleCuraçao in het programma van het Bureau Cultuur en Opvoeding.

Het Jubileum Festival wordt uiteindelijk besloten op dinsdag 19 november a.s. met een piano-recital door Harold Martina. Gezien het extra feestelijk karakter van deze laatste avond is het programma goeddeels licht en sprankelend gehouden. Ten eerste de sonate opus 27 no. 2 van Beethoven (U allen bekend als de "Mondschein-" of "Moonlight"-sonata). Verder een ballade van Chopin en Rondo Capriccioso van Mendelssohn. Na de pauze opzwepende Iberische ritmes (Albeñiz en Granados) en tenslotte, om ook de liefhebbers van moderne muziek terwille te zijn, de "duivelste suggestie" van Prokofieff.

De kaarten, à f. 7,50 voor leden (en studenten) en f. 10,- voor niet-leden, zijn verkrijgbaar bij: Complete Kitchen, V.G.K.S., Mensing's Caminada, Van Dorp Promenade, Van Dorp Eddine en bij Centro Pro Arte.

AMIGOE ZATERDAG 9 NOVEMBER 1985

Aquarellen-expositie van Roel Velvis

Oog voor het detail

OP DIT MOMENT exposeert in landhuis Brievengat de schilder Roel Velvis. Drie jaar geleden bezocht hij voor het eerst Curaçao, voor familiebezoek en vakantie, maar toen al was hij er zeker van: "Hier kom ik terug om te schilderen". Hij heeft die belofte aan zichzelf gehouden. Twee jaar geleden en vorig jaar heeft hij enkele maanden op Curaçao gewerkt en zo hier en daar een huisexpositie gehouden. Dit jaar is het iets officiëler en houdt Velvis een — weliswaar bescheiden — expositie in landhuis Brievengat.

Het werk dat Velvis in Brievengat geëxposeerd heeft, zijn aquarellen van landhuizen en van details van landhuizen. Het zijn een zestiental aquarellen en acht daarvan zijn details van Zeelandia, van Raphaël en Rif, van Jan Kock, Klein Piscadera en — natuurlijk — Brievengat. Vooral die details spreken mij erg aan. Het is als het ware met de neus op de feiten gedrukt worden: zo vergankelijk is het bestaan. Zo verging het mij althans toen ik dit werk bekeek.

Een ander iets aan die details heeft met de kleur ervan te maken. Voornamelijk oker en grijs zijn de kleuren waarin gewerkt is. Dat wordt uiteraard door het detail zelf aangereikt, maar in de uitwerking is het de toeschouwer die opeens een verbinding legt met alle oude gebouwen en vervallen huizen die op die manier hun vergane glorie zichtbaar maken: "eens zijn wij voornaam en groot geweest". Door de scheuren en barsten heen gloort dan nog iets van vroegere grandezza.

Dit gevoel wordt sterker, als men vergelijkt met de landhuizen die in hun geheel zijn afgebeeld. Zeelandia — in zijn bijna nieuwe jasje — is onwerkelijk van kleur en Rif als totaal is grauw als een mol. Pas in de detaillering van elk wordt de schoonheid ervan zichtbaar.

Velvis vervaardigt zijn aquarellen ter plaatse. Hij laat èn papier èn verf al wat indrogen en indikken om daardoor het stoffige, het aardse van de gebouwen op het papier over te brengen. Ook heeft hij zo werkend de gelegenheid om te praten met de toevallige passant en wat meer te horen over het verleden van het landhuis dat hij aan het schilderen is.

Velvis kreeg zijn opleiding aan de kunstacademie van Arnhem. Hij slaagde daar in 1981 en werkt sindsdien als zelfstandig kunstenaar.

Hoewel hij ook in opdracht werkt blijft hij momenteel liever bij de hoofd- opdracht die hij zichzelf gesteld heeft: het vastleggen van details waarnaar mensen vergeten te kijken. In Nijmegen waar hij zijn domicilie heeft, werkt hij ook in olie en acryl. Daar houdt hij zich vooral bezig met naaktstudies. Momenteel is hij echter helemaal 'ondergedoken' in het landhuis en zijn specifiek detail.

Vooral vanwege dat laatste is een bezoekje aan Brievengat best wel even de moeite waard. Wat overigens ook opvalt is dat de prijzen die Velvis voor zijn aquarellen vraagt, niet zo verschrikkelijk hoog zijn; ook dat spreekt in het voordeel van de schilder.

SYBREN PAUL

Tribute To SXM Flag.

The following is an excerpt of the speech - held by the Lt. Governor on the presentation of the St. Maartens Flag on November 11th, St. Maarten's Day.

It is a pleasure, indeed, to be partici pating in this momentous occasion - the of- ficial presentation, the unfurling for the first time, of what I choose to call the Saint Martinnational flag. The time, and the moment, I believe, is quite appropriate: on this proclaimed national day that the natio- nal flag of the island territory of Saint Martin is presented to its citizens and resi dents.

Saint Martin's Day means to our people, now, the official recognition of a special claim to a day, marking, as it were, the be- ginning of an experience of a people and establishing a national value on the exis tence of that collective experience of the Saint Martin People

Let it, therefore, be known that people is the vital ingredient in the reference of nationhood: a consciousness of the value of our being who we are and where we are.

Today, this morning, with the unfurling of this flag, the official presentation of the flag expresses a sense of specification. It states as much as 'we are a people under a flag designed by us' - this is a creative notion of being a people. The flag symboli- zes our disposition as people - our characte ristics, aspirations of becoming what we - have determined subconsciously.

I am happy to remark on the importance of having our own flag. The physical design is, of course, clear. The colours, the trian gular section at the mast, the crest of the island-territory imposed on the triangular white field and the ratio of the dimension of the flag.

These are all neatly explained in the - resolution, as well as the general symbolic connotations that go along with it.

I venture to perceive in the island's - crest, included on the white triangular field on the flag the agricultural bent of our peo- ple which brings to mind an agricultural tra dition. This tradition portrayed the indepen dence of a people able to provide for themsel ves by utilizing the land, by cultivating the ground and being productive.

Eventhough the colour symbolism is accounted for in the island-resolution per- mit me, my free interpretation of the colour 'blue' land and sea. This gives authentic substance to this island, also, it provides us, as a people, with a specific reference. Our involvement with the land and the sea determines who we are, gives us our true name defines as a people, identifies us and offers us a certain idea of ourselves.

A heightened notion of identity and a positive idea of ourselves and country must become a reality in the mind and soul of our people. The ambition, again, to utilize our specific environment and to produce not being mere consumers - must be the guiding beacon on the path of self realization as a people as a nation.

I can not leave this placewithout giving due recognition to Ms. Rosie Richardson, a St. Martin youth, whose talent will live on forever by virtue of the design of our natio nal flag.

Finally, from this perspective and con sideration the Flag, Saint Martin's Day are an important means of developing a community of giving a tangible sense of nationhood, geared to the needs and aspirations of a people. They are a means of giving hope, sco pe and a wider political perspective to our- selves and the island.

This, I take to be the fundamental rea- son for celebrating Saint Martin's Day as an official day, our national day; this, I believe, is the motive for the official pre sentation of this flag, our national flag.

I say, today is of a historic moment! I welcome and applaud the moment. I stand to attention, ever mindful of the symbolic refe rence and the instrinsic value of our natio- nal flag, our sense of nationhood.

Amigoe MAANDAG 4 NOVEMBER 1985

WILLEMSTAD — Het partij-centrum van Frente Obrero draagt sinds dit weekeinde officieel de naam van oud-Frente-man wijlen Amador Nita. Dat gebeurde tijdens een ontmoeting van de partij- leden met vakbonds- vertegenwoordigers, waarbij de structuur van de Frente door het partij- bestuur werd toegelicht. Tevens vond bij deze gelegenheid de onthulling plaats van een schilderij van de hand van Jean Girigori, dat herinnert aan het ontstaan van de Frente na de onlusten van mei 1969. Op de foto rechts partij- leider Wilson (Papa) Godett. Naast hem een zoon van Amador Nita. Links Frente-kandidaat Stanley Brown en schilderes Girigori.



Bij 27e verjaardag

CCB huldigt Tipico Bonairiano

KRALENDIJK — Deze week vierde de folkloristische muziekgroep Tipico Bonairiano de zevenentwintigste verjaardag. De feestelijke dag begon met een dienst in de St Bernarduskerk van Kralendijk en werd gevolgd door een zeer geanimeerde receptie in Bonaire Beachhotel (BBH) waar de groep elke zaterdagavond in een folkloristische show optreedt.

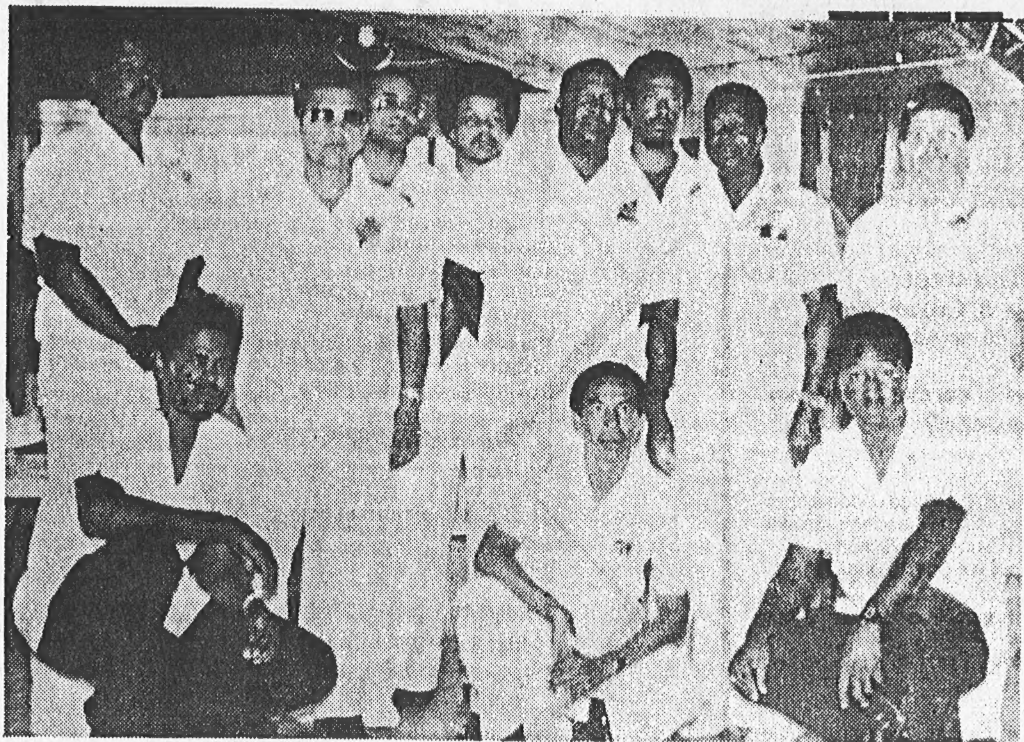
Zaterdagavond werd tijdens een optreden van Tipico Bonairiano in de beachhut van het hotel door de voorzitter van het Cultureel Centrum Bonaire (CCB) de heer Sandra Solomons aandacht besteed aan de viering van de verjaardag.

Het CCB bracht ook een cadeautje mee in de vorm van een guyabera voor elk der muzikanten. In een kort toespraakje benadrukte Salomons dat het CCB tevreden bleek met een 27-jarig bestaan van deze groep die overigens door de CCB voorzitter nog vele jaren toegewenst werd. Vooral attendeerde Salomons op het feit, dat de groep al erg lang bestaat; een voorbeeld voor vele andere groeperingen die meestal een aanzienlijk korter bestaan beschoren is. Dat bleek dan ook de reden dat het CCB niet onopgemerkt de verjaardag voorbij wilde laten gaan en derhalve een geschenk wilde aanbieden in de hoop dat de groep er een goed gebruik van zal maken.

Zoals bekend is Tipico Bonairiano een groepering die niet alleen al lang bestaat, maar in zeer veel gevallen de naam van Bonaire op een positieve buiten de grenzen van het eiland bracht. Niet alleen heeft de groep talloze malen opgetreden in Venezuela, maar ook interinsulair is er altijd grote belangstelling voor Tipico Bonairiano. Twee bekende musici die allang betrokken zijn bij de groep moeten bij deze verjaardag zeker genoemd worden: Langlang Clarinda op basgitaar en Theo Scherptong op mandoline die bovendien de leider is van Tipico Bonairiano.

KRALENDIJK — De voorzitter van het CCB, Sandra Salomons overhandigt de leider van het jarige Tipico Bonairiano een geschenk. Theo Scherptong (rechts) neemt het cadeautje lachend in ontvangst, maar moest daarvoor zijn stereotype tandenstoker in de linker mondhoek, even terzijde leggen.





TIPICO BONAIRIANO ... zevenentwintig jaar...

Expositie in Avila Beach Hotel

WILLEMSTAD—In het Avila Beach Hotel exposeren van 16 tot 30 november Antoine Ghering met portretten, Hortence Brouwn met sculptures en Babs de Brabander met schilderijen en aquarellen. De opening van deze expositie vindt plaats op 16 november om half negen 's avonds.

DE BEURS
Dinsdag 5 november 1985

KINDERBOEKENWEEK ST. MAARTEN: OVERSTELPENDE BELANGSTELLING

(van onze korrespondente)

PHILIPSBURG – Onder zeer grote belangstelling werd zondag 27 oktober j.l. de 10e kinderboekenweek officieel geopend. Onder de bijzondere gasten bevonden zich naast gezaghebber Smith van Saba en de First Lady van St. Maarten, Mevrouw Celia Richardson-Nicolaas ook mevrouw Ruperta "Rupie" Franciska, oprichtster van de kinderboekenweek, 10 jaar geleden, die door Ans Koolen een plaquette overhandigd kreeg.

Na een openingswoord van Joyanne Fleming, presidente der "Bookweek Foundation" en M.C. voor de middag, volgden toespraken door mevrouw Franciska, gezaghebber Smit en mevrouw C. Richardson.

De middag werd vervolgd met presentaties van alle basisscholen, die allen een thema van voorgaande jaren in muziek, gedicht vorm of toneelstukje uitbeeldden. Het kinderkoor van de M.A.C. school zong het door Josyanne Fleming geschreven en door Anastacia Larmonie gecomponeerde lied 'Books are my friends'.

Winnaar van het logo, Seth Beresford deelde van zijn ontwerp voorziene T-shirts aan de bijzondere gasten uit, tesamen met onderwijzer Cees van Dolderen die hem hielp met verspreiding van de kinderboekenweek krant.

Vervolgens begaf een ieder zich naar de Jubilee Library, waar na opening door mevrouw Celia Richardson, een ieder de expositie kon bewonderen. Deze bestond uit werkstukken van de diverse scholen en boeken uit de bibliotheek. Muzikale omlijsting geschiedde door de band "Colebra".

Gedurende de kinderboekenweek waren er dagelijks aktiviteiten, zoals workshops, declamatie- lees wedstrijden, een speurtocht, toneel en spelling wedstrijden, waarover we eerder schreven".

PHILIPSBURG – Leerlingen der Hillside School met hun weergave van "Books are my friends".



AMIGOE
DONDERDAG 7 NOVEMBER 1985

Arubaanse munten aangekomen

ORANJESTAD — Vertegenwoordigers van de Rijksmunt hebben gisteren op het Bestuurskantoor de Arubaanse munten aan het Bestuurscollege aangeboden.

De aanbieding geschiedde in tegenwoordigheid van waarnemend gezaghebber Wernet, de ontwerper Evelino Fingal en de Munt- commissie. Een gedeelte van de munten komt per vliegtuig terwijl het restant met de boot komt. Algemeen adviseur Betico Croes bracht dank aan allen die medewerking verleenden bij het tot stand komen van de Arubaanse munt. Het eerste serie- exemplaar werd aan waarnemend gezaghebber Wernet aangeboden. De munten betreffen: een gulden, vijftig cent, 25 cent, tien cent en vijf cent. Deze werden gisteren aangeboden. Alleen ontbreekt nog de Arubaanse rijksdaalder van 2,50.

Amigoe
DONDERDAG 7 NOVEMBER 1985

DEN-HAAG — Luise Gorsira bracht onlangs een recital met werken van onder andere Schubert, Debussy en Saint-Saens ten gehore ten huize van Gevolmachtigde minister Boy Hernandez. De piano- begeleiding was in handen van Reinild Mees. Het koffie- concert vond plaats voor een 30- tal genodigden, waaronder de echtgenote van minister-president Ruud Lubbers en de dames van de Nederlandse ministers en staats- secretarissen. Luise Gorsira die op Curaçao vaste celliste van het Curaçao Strijkkwartet en de Curaçao Camerata was, woont sinds vier maanden in Nederland.





 5/11-'85

AMIGOE
DONDERDAG 7 NOVEMBER 1985

ORANJESTAD — Met een druk op de knop stelde Liesbeth ten Houten woensdagmiddag om halfvier de video-film in werking die de tv- documentaire «Boy» vertoont. Gedurende twee weken zal er in de Openbare Bibliotheek van Aruba een tentoonstellinkje te zien zijn welke gewijd is aan Boy Ecury, die in het Nederlandse verzet actief was en op 6 november 1944 — 41 jaar geleden dus — werd geëxecuteerd. Liesbeth ten Houten is directrice van de Nederlandse jeugdboekenuitgeverij «Leopold», die bekende Antilliaanse auteurs als Sonia Garmers en Diana Lebacs in haar fonds heeft en die sinds ruim een jaar een samenwerkings- verband heeft met de Arubaanse uitgeverij Charuba. De directrice brengt momenteel een bezoek aan Aruba en Curaçao om nader met de Arubaanse auteurs die bij Charuba publiceren, kennis te maken en om de distributie van het fonds te regelen. Morgenavond zal Charuba in de Openbare Bibliotheek het door Ted Schouten geschreven «Boy, een Antilliaanse jongen in het Nederlands verzet» aan het publiek presenteren, gelijk met het Arubaanse jeugdboek «Warwind» van Josette Daal, dat geïllustreerd werd door Giolina Henriquez. Op zaterdag 9 november is er in de middaguren bij Boekhandel Salas aan de Fokkerweg een aanbieding van deze werken aan het Curaçaose lezerspubliek.



ORANJESTAD - Gedeputeerde Grace Bareño (in trainingspak) verrichtte de opening van de tentoonstelling in de Openbare Bibliotheek, die gewijd is aan het leven en werk van Cola Debrot en waarvoor de Sticusa zeer veel medewerking verleende. De opening vond onder meer plaats in aanwezigheid van T. Roubus uit Nederland, Roque Dirksz van de bibliotheek en verschillende andere genodigden. In haar openingstoespraak maakte de gedeputeerde melding van de vele en veelzijdige verdiensten van Debrot.

AMIGOE
DONDERDAG 7 NOVEMBE[...]85

Buurthuizen in financiele problemen

Noord en Brazil dreigen spoedig sluitingsvoorbeeld Dakota te volgen

ORANJESTAD — De buurtcentra op Aruba verkeren reeds lange tijd in alle soorten financiële noden en problemen en het gevolg hiervan is, dat besloten werd het Centro di Barrio y Deporte Dakota voor onbepaalde tijd te sluiten.

De buurthuizen moeten het niet alleen zonder overheidssteun doen, maar zijn ook constant het mikpunt van dieven en vernielers van andermans eigendommen. Centro di Barrio Dakota werd praktisch leeggeroofd, deuren en ramen werden vernield en alsof dit alles niet genoeg was, werden in de freezers gaten gemaakt. Voor de nog actieve bestuursleden was dit de bekende druppel en besloot men er de brui aan te geven.

Steen en been wordt geklaagd over het uitblijven van overheidssteun. In dit geval werd een vergelijking gemaakt met Curaçao, waar niet minder dan dertig jeugdleiders full time bij de buurthuizen werken. Op Aruba heeft Osticeba in het verleden om vijf full time- leiders voor de buurthuizen gevraagd, maar kreeg nul op het rekest. En dat allemaal in de "welvarende" tijd van de 340 miljoen. Tevens kwam Osticeba met het plan op eigen kracht een opleiding voor jeugdleiders te verzorgen. De enige wens was dat men van het Bestuurscollege de garantie zou krijgen dat de geslaagden voor deze opleiding werk zouden krijgen bij de buurthuizen en betaling van hun salaris met een overheids- subsidie. Ook hier was de overheids- reactie negatief.

De buurthuizen moeten fundraising na fundraising verzinnen om iets binnmen te kunnen krijgen, maar ook hierin werd diep het mes gezet door het stopzetten van vergunningen voor het bingospel, een van de meest effectieve manieren van fondswerving. De verwachting is dat de twee andere buurthuizen, Noord en Brazil, in de naaste toekomst hetzelfde besluit moeten gaan nemen als Dakota.

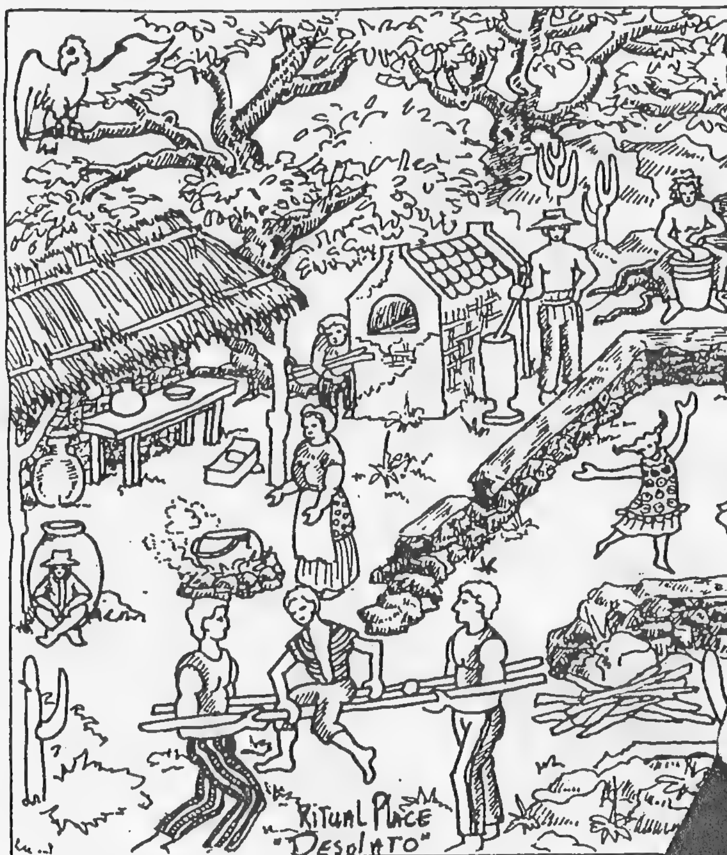


ÑAPA
AMIGOE
Weekend Bijlage
VRIJDAG
8 NOVEMBER 1985

VAN IDEE NAAR WERKELIJKHEID

Deze week zijn Felix de Rooy en Norman de Palm weer naar Nederland vertrokken. De afgelopen maanden hebben zij zich bezig gehouden met de verfilming van Almacita di Desolato. De opnames zijn klaar en de montage kan beginnen. Op blz. 8 en 9 vindt U een verslag van een gesprek met beide heren, kort voor hun vertrek.

Verder treft U in deze Ñapa aan: enige informaties over Wubbo Ockels op blz. 3, de eerste Nederlandse ruimtevaarder, over een aantal gemakkelijke lezende boeken op blz. 5, een verhaal van Henk Klomp op blz. 11 en andere bekende rubrieken op hun vaste pagina's.







Norman de Palm
en
Felix de Rooy
filmen op de vlakte
van San Pedro

ALMACITA DI DESOLATO

Een film van Felix de Rooy en Norman de Palm

De afgelopen maanden zijn Norman de Palm en Felix de Rooy op Curaçao bezig geweest met hun film *Almacita di Desolato*. Wie het aandurfde om eens een keer over de vlakte van Hato te rijden, kon het gebeuren dat hij bemerkte dat alles wat twintigste eeuw was (een autowrak, bierflesjes of zo maar wat doppen van een rum- of whiskyfles) volledig verdwenen was. Daar was het terrein dan klaar gemaakt voor de opnames van de film die zich in de vorige eeuw afspeelt. Voor die film is op dit moment al het opnamewerk gedaan; voordat beide heren zich terugtrekken in hun montage- kamer, deed zich nog even de gelegenheid voor om met hen na te praten over hun belevingen van de afgelopen weken en maanden.

Het idee voor de film bestond al enige tijd. Na Desiré zou er nog een film moeten komen waarin de hoofdrol- speler uit die film nog eens zou figureren. Alleen deze film zou op Curaçao moeten spelen en er zou in het Papiaments moeten worden geacteerd. Marian Rolle (Desiré) is geen Curaçaose; daarom is zij een stomme vrouw in deze film. Het verhaal gaat als volgt:

Solem, een dertigjarige vrouw, is priesteres van het dorpje Desolato. Zij kan niet spreken wat aan haar wezen door haar functie iets mythisch geeft. Zij gaat voor in de rituelen rond voedsel- bereiding en vruchtbaarheid. Als beeld en teken van haar priesterlijke taak is het haar plicht niet te trouwen. Haar vruchtbaarheid wordt op die manier geofferd voor het welzijn van haar dorp.

Doordat ze niet spreken kan, heeft ze iemand nodig die haar begeleidt en die haar bedoelingen en wensen kenbaar maakt. Dat is Lucio die de meeste mensen nog wel kennen uit de t.v.-productie *Asina tabata*, Gwendomar Roosje.

Tegenover de priesteres van de vruchtbaarheid en het voedsel staat de meester van de dorre vlaktes. Dat is De Almasola, een rol die vertolkt wordt door Yubi Kirindongo, die hiermee zijn filmdebuut maakt. In zijn rol van meester van de dorre vlaktes weet hij Solem, de priesteres van de vruchtbaarheid, te verleiden en zij geraakt zwanger van hem.

Als dat bekend wordt in het dorp, dan betekent dat tegelijkertijd dat zij haar priesterlijke taak verzaakt heeft. Zij moet weg, boete doen om de vloek die zij door haar daad over het dorp heeft afgeroepen op die manier weg te wissen. Zij moet naar Matriz de Piedat, de plaats waar de voorvaderen van Desolato verenigd zijn. Inmiddels is haar dochtertje Almacita geboren, en gedrieën, Solem, haar vaste begeleider Lucio en Almacita, trekken zij in de richting van Matriz de Piedat.

Onderweg wordt het Solem duidelijk uit allerlei voortekenen dat de enige manier waarop zij haar daad kan uitboeten, bestaat in het offeren van Almacita. Als dit kind dan ook van dorst en uitputting sterft, weet Solem dat deze dood de compensatie is voor haar zonde. De geest van Almacita wordt opgenomen in de wereld van Matriz de Piedat. Solem keert dan terug naar Desolato, en met haar keert de vruchtbaarheid weer terug in het dorp.



15 (A)



15 (B)

Tot zover het verhaal. Alles bijeen vrij eenvoudig van opzet, maar toch voldoende ruimte en mogelijkheden biedend voor het naar voren brengen van vele cultuur- historische waarden. Veel van wat in deze film verwerkt is, vindt zijn oorsprong in wat opgetekend staat in de boekjes van de Sambumbu van pater Brenneker en Elis Juliana. Het verhaal moet zich daarom ook in de vorige eeuw afspelen, want veel symbolen werden toen nog als zodanig herkend. De mensen van vandaag zijn minder ontvankelijk geworden voor deze cultuur- historische aspecten en daarom moeten ze worden vastgelegd op nog weer eens een andere manier dan Juliana en Brenneker al deden.

Solem is symbool van de vruchtbaarheid; De Almasola is symbool van de droogte, zelfs van het kwaad, als men wil. Deze twee staan tegenover elkaar. Het kwaad probeert het goede met zich mee te sleuren, maar het goede overwint. Men kan het ook zien als het dorre, droge Curaçao probeert het vruchtbare Cuaçao de baas te worden. Misbruik van het 'vruchtbare' leidt tot de ondergang. Het 'vruchtbare' zelf kan niet spreken; de omgeving moet daaraan uitleg geven. Zo schrijvend wordt al gauw duidelijk dat in deze film meer dubbele bodems aanwezig zijn. Als er een 'bok', meespeelt, een 'leguaan', een 'warawara', een 'troepiaal', dan zijn dat niet simpelweg beestjes, maar dragers van altijd aan deze dieren toegeschreven eigenschappen. Ook is het heel begrijpelijk dat De Almasola en de warawara dezelfde persoonlijkheden vertegenwoordigen. En die omkeerbaarheid van figuren geldt niet alleen voor die twee.

Doordat de film in de vorige eeuw speelt, zijn niet alleen bovengenoemde 'dubbelduidingen' mogelijk, maar hebben regisseur en producer zich ook de mogelijkheid gecreëerd om oude gebruiken en oude gewoontes in beeld te brengen. In de film wordt vertoond hoe bijvoorbeeld houtskool wordt gemaakt, hoe het hoe[illegible]-vlechten in zijn werk ging, hoe zout gewonnen werd, kortom hoe zo'n dorpsgemeenschap in vroeger dagen functioneerde en ook natuurlijk hoe toen alles eruit zag. We zullen natuurlijk de film zelf moeten afwachten om te zien hoe dit alles in werkelijkheid zal zijn geworden, maar op zichzelf is dit cultuur- historische aspect natuurlijk uitermate boeiend.

De film wordt gefinancierd door een aantal instanties. In de eerste plaats is dat Sticusa en verder is er geld afkomstig uit Nederland van de Commissie Cultuur- uitingen Migranten en de Commissie Welzijnswerk Antillianen en Surinamers. Van Land en Eiland is er geen directe financiële steun geweest, daarvandaan heeft men vooral diensten ontvangen. Datzelfde geldt voor de directie van het Coral Cliff Hotel, waar de crew voor de film zijn domicili[illegible]d, voor mevrouw Stella Willems van de bron van San Pedro, voor de Grupo Isoco, voor de choreografieverzorging van Sandra Leonora, voor de brandweer, etc. etc. Zo aan het eind van de opnames zijn èn Felix de Rooy èn Norman de Palm vooral van dank vervuld voor de enorme medewerking die zij hebben ontvangen van allerlei mensen. Men kan zich dat gevoel van dankbaarheid misschien een beetje voorstellen, wanneer men zich een lastige scène- verfilming durft voor te stellen: voor drie minuten film zijn allerlei mensen zestien uur lang in de weer geweest; zestien uur opnamen om uiteindelijk te zeggen kunnen: „we hebben weer drie minuten film erbij." Zo'n voorbeeld geeft ook een beetje aan wat voor uitputtings- slag het maken van een film eigenlijk is. Gedurende de weken van de opnamen zelf was het vaak dat men twaalf uur achter elkaar in touw was om het geheel voor elkaar te krijgen. Als het allemaal over is, is er vooral dankbaarheid die men wil uitzeggen aan alle medewerkers.

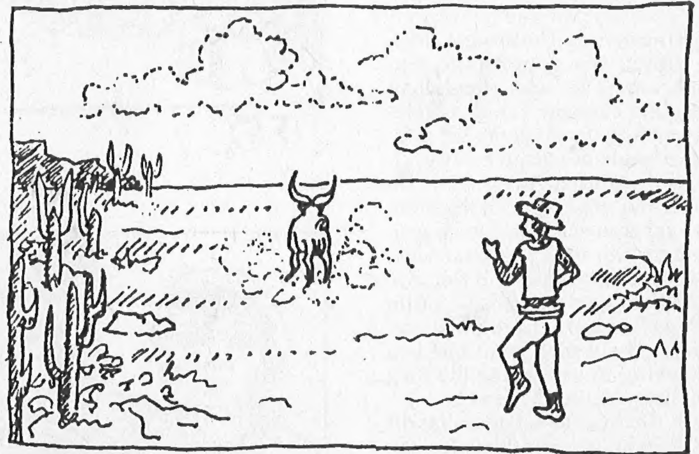
Op zo'n moment zijn ook alle 'kleine' dingen van daarvoor vergeten. Toch is het misschien wel goed erover te vertellen. Voordat een idee werkelijkheid wordt, moet een wel heel lange weg worden afgelegd. Men moet dus — zoals gezegd — in eerste instantie gelden bijeen zien te krijgen. Dat kan alleen als ook anderen geloven in het project waar jezelf 100% achter staat. Het fonds voor de Nederlandse film heeft in eerste instantie een oordeel gegeven, en 14-man-sterk (een filmcriticus, een producent, vertegenwoordigers van filmfestivals e.d.) hebben unaniem het groene licht gegeven voor de verfilming van Almacita di Desolato.

Als dat groene licht dan eenmaal gegeven is, dan begint het uitzoeken van de spelers. Alleen "Desiré" was bekend; voor het overige heeft men ruim honderd mensen in auditie ontvangen, heeft men sommigen van hen weer moeten terugroepen om nog eens een keer te verschijnen, heeft men met de uiteindelijke groep weken 'droog' geoefend bij landhuis Habaai voordat met de werkelijke opnames begonnen kon worden.
Een ding dat daarnaast ook gemakkelijk over het hoofd gezien wordt, is de historisch verantwoorde 'achtergrond'. Dat geldt niet alleen voor de huizen, zowel van binnen als van buiten, maar dat geldt evenzeer voor kleine en grote attributen. Wat voor kleding droeg men toen, hoe was het meubilair in de huizen, wat waren zekere gewoontes. Het zijn even zoveel zaken waarmee men rekening moet houden.

Een punt waar men meestal niet aan denkt, als men naar een film kijkt, is het feit dat voor een film niet alles direct in de juiste volgorde gefilmd wordt. Solem knipt in deze film grote stukken haar weg bij zichzelf. Het is zaak nu dat alle scènes, waarin zij nog lang haar heeft, definitief vastleggen vóór men met die scène van dat wegknippen en de daarna volgende kan beginnen. Zoiets wordt in zijn moeilijkheidsgraad versterkt, als men zich realiseert dat in de tijd uiteenliggende gebeurtenissen in de werkelijkheid van de film misschien op eenzelfde dag zijn opgenomen. De kleren die men toen en toen aan had, moeten dan kloppen, etc. etc.

Wanneer men dat allemaal tot zich laat doordringen, dan wordt het creatieve element van filmen wat meer zichtbaar. Het is niet alleen het idee, de plot, het uitzoeken van spelers, het vaststellen van de locatie, de verzorging van het decor. Het moment van filmen zelf met zijn toevals- factoren speelt een heel belangrijke rol. Men is afhankelijk van het weer en men moet werken met de mogelijkheden die zich aandienen. In grote lijnen is er wel het beeld aanwezig van hoe de film moet worden, maar de preciese invulling van ieder beeld afzonderlijk wordt pas in de werkelijkheid van het filmen zelf duidelijk. Er gebeurt niets automatisch, het blijft handwerk.

Voorbeelden illustreren dit merkwaardige handwerk. Zoals hiervoor al gezegd, spelen dieren in deze film mee. Een leguaan moet op een gegeven moment door de producer 'aangereikt' worden. Dat lukt en er wordt een aantal scènes met die leguaan verfilmd. Het wordt avond en men geeft de leguaan aan mensen ter bewaring, om de andere dag te merken dat het beest dat nog in een aantal scñes moest optreden, inmiddels al in de soep verwerkt is. Er wordt dan een enorm beroep gedaan op inventiviteit en creativiteit. En los van het feit dat het beest nu weg is, is er ook tijd weg. In de planning van het geheel moet dan een bepaalde scène of een aantal scènes op een andere dag ertussen geschoven worden. Men kan zich dan een beetje voorstellen hoe spanningen dan groeien en zich natuurlijk ook wel eens ontladen.


15 (E)

Op een gegeven moment heeft Felix de Rooy op z'n knieën liggen bidden om bijstand. Wat was het geval. In de film moet een warawara op een bepaalde manier komen aanvliegen. Men had twee van die beestjes kunnen bemachtigen, één een beetje mank en daarom tam en één afgericht en tam gemaakt. De manke kon men gewoon ergens neerzetten, dat beest bleef wel zitten en kon vanuit zijn zittende houding de dreiging overbrengen die het in de film moet aangeven. Met de ander was al een keer of wat geoefend en steeds kwam het beest op een voortreffelijke manier aanvliegen op het punt waar de camera zou staan opgesteld. Tot het moment van de opname. De camera staat klaar, de trainer van de warawara staat klaar om het beest los te laten, alles is klaar voor opname, en dan, als de vogel los gelaten wordt, zegt het dier braaf weg 'ayo' en vliegt de andere kant uit en komt niet meer terug. Roepen, lokken met lekkere hapjes, het heeft allemaal geen zin, de vogel is gevlogen. Op dat moment valt Felix de Rooy biddend op de grond, want wat moet hij nu, voor hem is het een essentieel moment in de film. Teneinde raad gooit iemand de manke warawara omhoog en in glijvlucht komt dat beest — gedragen door de wind — weer op zijn pootjes terecht. Beter dan met de afgerichte warawara kan men nu de scène filmen. De manke is afhankelijk van de wind, hij kan alleen maar zijn vleugels spreiden, maar zelf geen richting geven aan zijn vlucht en zo ontstaat het toeval een betere opname dan met de afgerichte vogel ooit mogelijk zou zijn geweest. Niettemin kan ieder zich wel voorstellen hoe dit momenten zijn van enorme spanning.


15 (C)


15 (D)

En de mensen zelf. Een paar namen zijn al genoemd; andere personen die in de film een min of meer belangrijke rol spelen, zijn Nidia Ecury, Ciro Fraai, Irene van Grieken, Ana Muskus, Marjorie Petrona, Rudsel Soleana, Eligio Melfor, Imelda Valerianus, Gilbert Merien, Eithel Ellis en Efrain Lucia. In het totaal zijn het zo tegen de honderd acteurs die in de film een rol spelen. Tijdens het filmen is er opeens een erg belangrijk moment geweest. Men weet inmiddels dat de film zich afspeelt in het dorpje Desolato. Op het moment dat alle acteurs, of het nu ging om hoofdrolspelers of figuranten, in dat dorp een vaste plaats hadden, op het moment dat

Hoewel de weersomstandigheden zeer wel meegewerkt hebben voor deze film (daarover straks), is het af en toe noodzakelijk geweest om weersomstandigheden te creëren. De brandweer heeft hiervoor zijn meer dan gewone aandacht gegeven. Zij hebben regen gemaakt. Zij hebben zandstormen veroorzaakt en dat alles zeer natuurgetrouw. Men gebruikte daarvoor grote windmachines en voor de regen een brandspuit als een grote douche-straal.

de onderlinge familie-relaties zoals ze voor de film nodig waren, bekend waren, werden al die mensen samen ook wérkelijk de bewoners van dat dorp die elkaar met hun filmnaam aanspraken en zich ook buiten de 'set' gedroegen alsof ze de bewoners waren van Desolato en elkaar beter kennen met hun filmnaam dan hun werkelijke naam.

De Stichting "Cosmic Illusion Productions" van Norman de Palm en Felix de Rooy heeft nog een aantal maanden nodig voor de montage van de film. In maart/april van het

komend jaar zal het waarschijnlijk zover zijn dat we met eigen ogen kunnen gaan kijken naar wat de afgelopen maanden op de vlakte bij San Pedro op de gevoelige plaat is vastgelegd en kunnen we zelf zien hoe Desolato, de kleine en gesloten agrarische gemeenschap van voor de industrialisatie, verbonden was met de natuur en ook van haar afhankelijk was. De natuur zelf (het probleem van vruchtbaarheid en droogte dat de Antillen reeds eeuwen kent) heeft in de film meegewerkt. De droogte van augustus en september laten een ander landschap zien dat de regens van de afgelopen maand ervan gemaakt hebben. Als zelfs de natuur meewerkt, mogen we misschien wel alle goeds van deze film verwachten. Het zal trouwens voor menigeen die deze film straks zal gaan zien, een verbazingwekkend feit zijn dat alle opnamen voor deze film hier op Curaçao hebben 'plaats gevonden, want men komt met een omgeving in aanraking die lang niet aan iedereen bekend is.

De illustraties tenslotte bij dit artikel zijn vooral afkomstig van de scène- tekeningen zoals die door Felix de Rooy zijn gemaakt. De nummering is gehandhaafd, waar dat kon, zodat men in een soort 'stripvorm' enkele enscèneringen kan volgen. ●

A. GRAAFSMA



15 F

tableau de la troupe

"CHABELITA" ENORME PRESTATIE VAN FINA DANCE ART SCHOOL

WILLEMSTAD - Gisteravond ging de musical Chabelita in première voor een uitverkocht Centro Pro Arte. Niet alleen kleine, maar ook grote mensen hebben kunnen genieten van een goed verzorgd optreden van ongeveer driehonderd kinderen, pubers en volwassenen en alleen al de organisatie en de moed eraan te beginnen is een pluimpje waard; regisseur Guus de Sain en choreografes Fina Braam en Shirley van Heiningen zullen er hun handen vol aan gehad hebben.

Het verhaal is vrij eenvoudig: Chabelita, een weesmeisje gaat op zoek naar ouders die haar willen adopteren. Bij die speurtocht belandt zij in Punda (de hele musical is in het papiamentoe en geënt op Curaçaose omstandigheden, compleet met lotenverkoopster, ijscoman en... nee, ik verklap niet alles) en zelfs in de gevangenis.

Natuurlijk komt alles toch op z'n pootjes terecht! Wie de recht-voor-z'n-raap tekst niet apprecieert of niet goed verstaat, komt toch nog ogen en oren te kort, want de hele voorstelling zit vol met kleine, visuele grapjes die mij erg aanspraken. Juist kleine détails tonen de aandacht die er aan de musical besteed is.

Lof

Het spel van de kinderen vond ik hartverwarmend en zonder iemand te kort te willen doen (ze speelden en dansten allemáál heel leuk!), kom ik er niet onder uit om Chabelita, gespeeld door Gianne Braafhart te noemen. In bijna elke scène was zij aanwezig en ze heeft niet alleen door de grote rol die zij te spelen had bewondering afgedwongen, maar ook door het schijnbare gemak waarmee ze zich op het toneel beweegt. Wat mij betreft: doorgaan in het theater, Gianne, en dan vooral toneel.

Kwamen de kinderen van de dansschool voornamelijk vóór de pauze aan bod in het weeshuis (o.a. met Karina de Freitas, Ferngene Plaate, Giselle Petronia en Valeska Boom als overtuigende vriendinnen van Chabé), na de pauze lag het accent op de pubers en volwassenen.

Vooral Licia van Heiningen en Humphrey Monte vormden een aan elkaar gewaagd paar als verliefde kokkin Maria en smóórverliefde Alberto.

Qua balletuitvoering werd ik vooral "geraakt" door de gevangenis-scène mede door de toepasselijke kleding (nee, géén streepjes-boevenpakken) en de belichting.

De lof houdt niet op: de decors van Jan Gehring waren mooi en/of geestig en met eenvoudige middelen werden diverse sferen succesvol gesuggereerd.

Aanbevolen

Kritiek op enkele dingen heb ik ook wel, maar ze lijken me niet ter zake doende als je je realiseert dat in twee uur tijd driehonderd mensen een kans moeten krijgen om iets op het toneel te doen. Sterker nog: ik heb niet eens zin die kritische punten te noemen. Wel ben ik zeer benieuwd naar een nieuwe voorstelling o.l.v. Guus de Sain en Fina Braam waarin niet de gehele dansschool mee doet; komt die er ooit?

Samenvattend: niet alleen oma's en opa's, broertjes en zusjes van de kinderen die meedoen moeten deze voorstelling gaan zien, maar ook buren, kennissen, klasgenootjes, collega's, klanten, werkgevers -je bent op Curaçao altijd wel wat van iemand die meedoet- en neem Uw kinderen vanaf ongeveer vijf jaar dan mee.

Als U tenminste houdt van groots opgezette spektakels met gemakkelijk in het gehoorliggende muziek, een eenvoudige plot en een happy end.

U kunt nog gaan kijken op 9, 10 en 23 november in Centro Pro Arte, met op 9 en 23 november Kora Juliana in de titelrol.

Marjo Nederlof



WILLEMSTAD - Enige uren voordat de musical Chabelita gisteravond in Centro Pro Arte in premiere ging, waren de ongeveer driehonderd kinderen druk aan het repeteren.